

ZAPISI

Peter Švaral

Sodelovanje slovaških in slovenskih študentov v organizaciji Pax Romana

Naloga želi osvetliti slovaško-slovenske kulturne odnose, ki jih je vzpodbudilo delovanje mednarodne študentske organizacije Pax Romana, katere članici sta bili tudi Zveza slovaških katoliških študentov in Slovenska dijaška zveza. Na osnovi arhivskega gradiva smo poskušali sestaviti mozaik vzajemnih odnosov in predstaviti članke pomembnejših slovaških in slovenskih katoliških aktivistov.

Po prvi svetovni vojni se je izrazito spremenila podoba sveta. Sesula se je stara geopolitična ureditev, nekatere velesile so izgubile svoj položaj (npr. Nemčija), nekatere so celo propadle (npr. Avstro-Ogrska). S tem se začel proces emancipacije narodov, ki so prej živeli v večnacionalnih kolosih, kakršen je bil tudi habsburška monarhija. Omenjeni narodi so začeli oblikovati lastno državnost, kot na primer Poljska, ali pa so se odločili za skupne države (Češkoslovaška, Jugoslavija). Politične spremembe v Evropi še posebej prizadevajo slovanske narode. Namen razprave ni predstavljanje posameznih narodnih usod, ampak bi rad posvetil pozornost sodelovanju Slovencev in Slovakov v organizaciji katoliških študentov Pax Romana.

Ideologije, ki so se razvile iz političnih gibanj v 19. stoletju, so povzročile politična vrenja v prvih dvajsetih letih 20. stoletja. Posledice teh vrenj so bile vojne (1. in 2. balkanska vojna, 1. svetovna vojna) ter narodnodemokratske in socialistične revolucije. Vsi ti dogodki so imeli vpliv na formiranje in strukturo mednarodnih odnosov in na nastajanje raznih mednarodnih ter narodnih organizacij. V politična gibanja po 1. svetovni vojni so se dejavno vključevali tudi študenti.

Ena izmed študentskih mednarodnih organizacij, ki so nastale na ideološki osnovi, je bila organizacija katoliških študentov Pax Romana. Organizacija je bila ustanovljena 19. – 21. julija 1921 v švicarskem Friburgu kot mednarodna zveza katoliških univerz. Pax Romana so ustanovili delegati 23 evropskih držav, ki jih je močno zaznamovala končana vojna, reminiscence in sovraštvo.

Cilj študentske organizacije Pax Romana je bil širjenje katoliškega nauka med študenti, reševanje nakopičenih družbenih problemov v duhu katoliške morale in razvoj mednarodnega študentskega sodelovanja na osnovi katoliškega pacifizma.

Konference Pax Romana so omogočale posameznim narodnim organizacijam prostor za razvoj vzajemnega sodelovanja, ki je pri slovanskih narodih celo presegel okvir mednarodne krovne organizacije.¹

¹ Zbigniew M. Klepacki: Słownik międzynarodnych organizacji. Pravda, Bratislava, 1979, 510.

Poudariti je treba, so se razvijali stiki med slovaškim in slovenskim katoliškimi študenti še pred ustanovitvijo Slovenske dijaške zveze in Zveze slovaških katoliških študentov. Že leta 1923 je v glasilu ZSKŠ (Zveza slovaških katoliških študentov) *Rozvoj* objavil G. Gajdoš članek o poteku kongresa slovenskih katoliških študentov v Ljubljani. Na kongresu so potekale razprave o izbiri med narodno ali zvezno organizacijo. Govorili so tudi o avtonomiji jugoslovanskih narodov. V sklepih so poudarili, "da se Slovencem ni treba bati kulturne sinteze treh jugoslovanskih narodov."² Izpostavili so tudi, "da se lahko Slovenci za svoj narodni in duhovni razvoj zahvalijo katolicizmu. Slovenci so poklicani za to, da posredujejo svoje pozitivne katoliške izkušnje nekatoliškemu Jugoslovanom (pri tem so bili mišljeni predvsem pravoslavni Srbi – opomba pisca), in tako pomagajo ustvariti temelje za mogočno združitev jugoslovanskih narodov."³ Naslednje vprašanje je bilo, ali naj slovenske študentske organizacije izstopijo iz jugoslovanske katoliške Študentske lige ali naj ostanejo v njej. Odločili so se, da bodo skupaj s hrvaškimi študenti ustanovili skupno študentsko organizacijo.⁴

Iz članka lahko razberemo, da so bili na kongresu prisotni papeški nuncij Msgr. Pelegretti, nadškof Anton Jeglič, vodja Slovenske ljudske stranke dr. Anton Korošec, predsednik Orlov dr. Basaj, češke katoliške študente je zastopal dr. Zamykal in slovaške G. Gajdoš.⁵ Pisec članka je v perečih vprašanjih, ki jih je odprl kongres, našel paralelo z nekaterimi češkoslovaškimi problemi. "Burna debata se je razvnela pri narodnostnem referatu, ker je referent predlagal ostro separatistično resolucijo. Pri tem referatu je bila jasno vidna podobnost naših razmer s slovenskimi. Tudi tu se je vrtela debata okoli vprašanja, ali smo sploh narod ali nismo..."⁶

Kongres je bil najverjetneje prvi stik med katoliškima organizacijama slovaških in slovenskih študentov, ker je G. Gajdoš v članku zapisal: "Slovaška beseda je bila tam nekaj novega. Nihče ni računal na samostojen nastop Slovakov, niti dr. Zamykal, ki je pozdravil kongres v imenu čeških katoliških študentov."⁷ Verjetno je tudi, da je bila udeležba G. Gajdoša na tem kongresu ena izmed prvih aktivnosti ZSKŠ v tujini. Poročilo o poteku kongresa ZSKŠ leta 1922 navaja, da sta se ustanovnega kongresa slovaške katoliške študentske organizacije med drugimi udeležili tudi poljska in slovenska študentska organizacija.

Zanimiva je tudi vest v glasilu *Rozvoj*: "ZSKŠ je kot samostojna krovna organizacija slovaških katoliških študentov ustanovila tega leta odbor za stike s tujino, katerega namen je navezovanje tesnejših stikov s katoliškimi študenti bratskih slovanskih narodov. Prva aktivnost odbora je bila prošnja za sprejetje v Pax Romana, v organizacijo evropskih katoliških študentov, ker nas v tem združenju zastopa popolnoma neupravičeno Zveza češkoslovaških katoliških študentov, ki jo ima Pax Romana za edinega predstavnika katoliških študentov v republiki."⁸

Začetna faza mednarodnega delovanja slovaških katoliških študentov, ki jo je iniciirala ZSKŠ, se je končala na mednarodnem kongresu organizacije Pax Romana v Budimpešti (1924), kjer so sprejeli za svojega člana tudi slovaško študentsko organizacijo.⁹

² *Rozvoj*, I, 1923, šte. 3, 14.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Rozvoj*, I, 1923, šte. 4, 5.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Rozvoj*, II, 1924, šte. 1, 2, 30.

Razen diskusij o širjenju mednarodnega sodelovanja med posameznimi študentskimi organizacijami in o pogledih katolicizma na narodnostna vprašanja, so se morali delegati slovanskih organizacij postaviti proti madžarski politični propagandi. Pozitiven rezultat tega kongresa je bil, da je ZSKŠ poglobila sodelovanje, ki se je tedaj tikalo "predvsem bratov Jugoslovanov in Poljakov"¹⁰, tudi z drugimi študentskimi organizacijami.

Na naslednjem kongresu, ki je potekal 5. – 12. 9. 1925 v Bologni, so slovanski delegati izpostavili zahtevo za primerno zastopstvo slovanskih članov v stalnem odboru organizacije Pax Romana, kar se jim je tudi posrečilo z izvolitvijo poljskega delegata za drugega podpredsednika.¹¹ Bolognskega kongresa se je udeležila močna slovaška delegacija. V njej so bili med drugim Martin Sokol, Julio Stano, Jozef Zvrškovec, Konstantin Čársky idr. "Jugoslovane" oz. "Jugoslovence" sta zastopala samo dva delegata.¹²

Močne delegacije so slovanske organizacije poslale na varšavski kongres Pax Romana (10. – 20. 8. 1927). Na kongresu se je potrdilo dobro sodelovanje med slovanskimi predstavniki, ko so izvolili v Comité directoire Poljaka Orlikovskega in Slovaka dr. Jána Pokornega, ki je pozdravil kongres v imenu treh narodov: Slovakov, Čehov in Hrvatov.¹³ Pri tem se ne moremo izogniti dejstvu, da v uredništvu glasila Rozvoj niso prav dobro razlikovali jugoslovanskih narodov, čeprav so posvečali velike napore razlikovanju Čehov in Slovakov. Na primer v isti številki glasila (samo dve strani naprej) ne omenjajo več Hrvatov, ampak samo Jugoslovane, v imenu katerih je delegate kongresa pozdravil Pokorný.¹⁴

Slovensko-slovaški odnosi in težnja za poglobljanje slovanske vzajemnosti se niso razvijali samo na kongresih Pax Romana, temveč tudi v obliki študijskih potovanj med počitnicami. Omenimo potovanje Društva slovaških katoliških akademikov "Moyses" po Jugoslaviji. V članku K bratom v Jugoslavijo, ki ga je G. Fagula objavil v glasilu Rozvoj, lahko preberemo: "Ljubljana spada med tista mesta, o katerih človek sliši kaj malo. Leži na vznožju Alp, je slovanska, živi izolirano, samotarsko, vendar ima vse pogoje za zdrav razvoj. Ljubljana je slovensko glavno mesto. Ni velika, lahko jo primerjamo s Košicami. Vse nas je začudilo, da smo lahko na vsakem koraku občudovali razgibano narodno življenje."¹⁵ Pisec omenja, da so pri srečanjih padale tudi velike besede. Prof. Jarc je slovaškim izletnikom rekel: "Vi ste prvi prestopili koridor, ki nas ločuje od konca 1. svetovne vojne. Bodite z nami, enako kot bomo tudi mi z vami."¹⁶

Pomemben dosežek slovanskih narodov na kongresih Pax Romana je bil sporazum o organizaciji "Slavjanskih" katoliških akademskih srečanj – kongresov, o katerem so se dogovorili na kongresu Pax Romana leta 1928 v Londonu. Prvo delovno srečanje je bil kongres v Krakovu, ki so se ga udeležili 2 – 4 delegati iz slovanskih narodov.

Popolnoma drugačno vsebino in razsežnost je imel "Drugi slavjanski katoliški akademski kongres", ki je potekal od 23. 7. do 27. 7. 1930 v Ljubljani. Kongresa se je udeležilo veliko Poljakov, Ukrajincev, Hrvatov, Slovakov, Čehov, Rusov in gostiteljev Slovencev. Na otvoritvi kongresa so prisostvoval ugledni ljudje iz cerkvenega življenja, nadškof Anton Jeglič, škof Gregorij Rožman in dr. Premuša, namestnik zagrebškega nadškofa dr. Bauerja in iz javnega življenja kraljev odposlanec general Popović, rektor ljubljanske univerze prof.

¹⁰ Rozvoj, III, 1925, štev. 5-6, 93.

¹¹ Rozvoj, III, 1925, štev. 1-2, 30.

¹² Dve številki glasila Rozvoj istega letnika, številki 1 in 9 navajata različna poimenovanja narodov.

¹³ Rozvoj, V, 1927, štev. 1, 15.

¹⁴ Ibidem, 17. Djačka akademska liga je pisno zaprosila ZSKŠ, da jih zastopa na kongresu.

¹⁵ Rozvoj, VI, 1928, štev. 10, 260.

¹⁶ Ibidem, 261.

dr. Rado Kušej in podžupan dr. Jarc. Za predsednika kongresa je bil izvoljen dr. Fran Stele, za podpredsednika pa Karol Klinovský. Na kongresu so bili predstavljeni referati o stanju in perspektivah ideje slovanske vzajemnosti (Franc Terseglav). Fran Stele je govoril o etičnih in kulturnih vrednotah slovanstva. Fran Grivec o cirilometodejski ideji in katoliški akciji in Julo Stano o perspektivah slovanskega katolicizma v prihodnosti.

Na kongresu so aktivno sodelovali še: Slovenca Lovro Sušnik in Niko Kuret ter Slovaki K. Klimovský, J. Stano, A. Vašek in Ferdinand Durčanský. Zelo zanimiv predlog za slovansko vzajemnost je predstavil Julo Stano, ki je predlagal, da bi se iz vsake narodne organizacije eden ali dva člana posvetila študiju vsaj enega slovanskega jezika in da bi nadzor nad to dejavnostjo prevzel sekretariat. Za Slovaško je bila pomembna zadnja seja, na kateri so razen izrazov simpatij do "slavjanstva" in protestov proti boljševiški tiraniji izbrali Bratislavo za organizacijo prihodnjega kongresa.¹⁷

Tretji kongres slovanskih katoliških akademikov je bil od 4. – 11. 7. 1931 v Bratislavi. Kongresa so se udeležili tudi seniorji, v Bratislavo pa niso prišli Ukrajinci. Na kongresu so sprejeli predlog, da bi svojim "članom priporočali študij slovanskih jezikov, ker bodo le tako lahko bolje razumeli in še z večjo vnemo širili slovansko kulturo."¹⁸ Konkreten in za slovansko medsebojno sodelovanje najpomembnejši je bil sklep o ustanovitvi stalne komisije za izmenjavo slovanskih katoliških študentov med slovanskimi univerzami s sedežem v Bratislavi.¹⁹

No osnovi priporočil sta se dogovorili Zveza slovaških katoliških študentov in Slovenska dijaška zveza o izmenjavi študentov. V prvi generaciji je odšel v Ljubljano Jozef Štolc, iz Slovenije pa je odšel v Bratislavo na Pravno fakulteto UK Fran Satler²⁰, ki je pisal o SDZ tudi v glasilu Rozvoj²¹.

Prispevek o društvenem življenju slovenskih katoliških študentov je napisal za glasilo Rozvoj Jozef Kosorin po vrnitvi s študijskega potovanja.²²

Pomemben mejnik za razvoj vzajemnega sodelovanja slovanskih katoliških študentov je bil V. kongres slovanskih katoliških študentov in akademskih seniorjev julija 1933 v Poznanju na Poljskem. Na kongresu so ustanovili krovno organizacijo slovanskih katoliških študentov SLAVIA CATHOLICA. Unijo je predstavljal skupen sekretariat. Člani Unije pa so bile narodne organizacije katoliških študentov iz članic Pax Romana²³.

Vzporedno je potekalo sodelovanje na področju izmenjav študentov. V študijskem letu 1933/34 je v Ljubljani študiral študent filozofije Ján Irmner, v Bratislavo pa je prišel absolvent slavistike Viktor Smolej. Izredno skrbno so za vsakega študenta pripravili program za študij in program za prosti čas.²⁴ Gostujočim študentom so omogočili tudi objavljanje v študentskem tisku. V člankih, ki so jih pisali gostujoči študenti, so bralce seznanjali s svojimi deželami, vtisi iz gostiteljske dežele, s društveno dejavnostjo in tudi z domačo kulturo.²⁵ Zanimiv je ponatis članka Viktorja Smoleja "Slovenski akademik o nas", ki ga je v prevodu objavilo glasilo Rozvoj. Pisec je v članku primerjal podobnosti in razlike med Slovenci in Slovaki. "Takšnega idealizma, kot ga lahko najdete pri mladih Slovencih, ne boste našli pri

¹⁷ Rozvoj, VII, 1930, šte. 1, 22 - 23.

¹⁸ Rozvoj, IX, 1931, šte. 3, 67.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Rozvoj, IX, 1931, šte. 2, 47.

²¹ Rozvoj, IX, 1932, šte. 8, 190.

²² Rozvoj, X, 1932, šte. 9, 216 in Rozvoj, X, 1932, šte. 10, 252.

²³ Kultura, V, 1932, 275.

²⁴ Rozvoj, XII, 1934, šte. 9, 24.

²⁵ Rozvoj, XII, 1934, šte. 4, 93.

mladih Slovaki. Mi imamo močno razvito narodno zavest, tesno smo povezani s svojim narodom. Slovaki nimajo tako trdne narodne zavesti, take odgovornosti do svojega naroda. Pri mladih Slovaki je preveč površnosti in komodnosti, hitro jih oslepijo sladke besede in lepa zunanost. Slovaki imajo radi velika dejanja, ki so pogosto prav smešna. Slovenci se za razliko od Slovakov zagrizemo v malenkosti in iz njih ustvarimo velika dela, čeprav se tudi mi mnogim zdimo smešni. Na Slovaškem raste nova, realnejša in treznejša generacija, ki hoče velike besede zamenjati z dejanji. Vsakemu slovaškemu akademiku želim, da bi preživel vsaj eno leto med Slovenci. Tu bi se naučil razmišljati in delati. Za vedno bi se otrešel plehkosti v mislih in pri delu.”²⁶

Drugače so vsebinsko naravnani članki Jozefa Kosorina Slovenska Aleksandrova univerza²⁷ in Položaj Slovencev v Jugoslaviji.²⁸

Za študijsko leto 1934 – 35, ki je sledilo poletnemu XIV. kongresu Pax Romana v Pragi in Bratislavi, je komisija za mednarodno sodelovanje pri ZSKŠ ponovno razpisala v dnevnem tisku razpis za študijska mesta v Ljubljani, Zagrebu in Varšavi. Na razpis se je prijavilo sedem kandidatov. Katere kandidate so izbrali na osnovi javnega razpisa, nisem našel v slovaškem študentskem tisku. Iz Slovenije sta prišla v Bratislavo v tem študijskem letu “od septembra do Božiča absolvent filozofije Jožef Zemljak in od Božiča naprej pravnik Zdenko Lah.”²⁹ Zdenko Lah je dal za glasilo Rozvoj zanimiv intervju Slovenski akademik o nas, v katerem je spregovoril o študentskem društvenem delu, študiju in reviji Mentor. Zanimiv je njegov odgovor na zadnje vprašanje: “Ali vaše študente zanimajo Slovaki? Težko je o tem govoriti, ker vas izredno slabo poznajo. Prepričan sem, da bosta sodelovanje med ZSKŠ in SDZ ter izmenjava študentov pripomogla k boljšemu spoznavanju in večjemu zanimanju.”³⁰ Pri tem se mi je utrnila misel, da so še vedno aktualne misli Zdenka Laha, ki jih je izrekel pred več kot šestdesetimi leti.

Zanimanje za Slovenijo je na Slovaškem naraščalo. V isti številki glasila Rozvoj je članek, v katerem so objavljene možnosti za turistična potovanja v Slovenijo. Pisec sporoča, da “je komisija za mednarodno sodelovanje izposlovala pri SDZ poceni nastanitev v Ljubljani v mesecu juliju. Bivanje v Ljubljani (nastanitev in hrana) znaša za en mesec 240 – 280 Kč, na železnicah je popust 50%, organizirani bodo izleti na Bled in Triglav, v muzeje je prost vstop. Enomesečno bivanje v Ljubljani znaša samo 600 – 650 Kč. Izlet bomo organizirali, če se bo prijavilo vsaj 10 deklet in 10 fantov... Izlet bo vodil član ZSKŠ.”³¹

Na XIV. kongresu Pax Romana poleti leta 1935, ki je bil v Pragi in Bratislavi, je pri svojem vrednotenju tega kongresa generalni sekretar J. Gremaud poudaril, da je gibanje usmerjeno v izmenjavo študentov med posameznimi članicami in obenem visoko ocenil sodelovanje katoliških študentov iz slovanskih dežel pri širjenju katolicizma.³²

S stališča vse boljšega sodelovanja med slovenskimi in slovaškimi študenti je zanimiva dvojna številka revije Mentor, v kateri je Zdenko Lah objavil proslovaški članek. Mentor je objavil tudi poziv, naj si slovenski študentje dopisujejo s slovaškimi študenti in poziv za počitniške izmenjave od Helene Pavličkove. V isti številki Mentorja je bila objavljena tudi pesem Elene Riasnicke v slovaščini. Uredništvo Mentorja je tudi razpravljalo o uvedbi

²⁶ Rozvoj, XIII, 1934, štev. 3, 55 - 56.

²⁷ Nástup, V, štev. 11, 117 – 118.

²⁸ Nástup, V, štev. 3, 140 – 141.

²⁹ Rozvoj, XII, 1934, štev. 4, 93.

³⁰ Rozvoj, XIII, 1935, štev. 9 - 10, 220.

³¹ Ibidem, 230.

³² Rozvoj, XIII, 1935, štev. 1, 3 - 4.

slovaške rubrike, v kateri bi objavljali slovaške prispevke v izvorniku in prevodu, kar je sprejelo uredništvo glasila *Rozvoj* z velikim odobravanjem in predlagalo, da tudi Slovaki sledijo slovenskemu vzoru.³³

V reviji *Kultúra* je Jozef Kosorin leta 1935 ovrednotil dosedanjo delovanje *Slaviae Catholicae*, ker razen organiziranja kongresov navaja tudi uspehe izmenjave študentov: "ZSKŠ je realizirala izmenjave: s Poljaki sedemkrat, s Slovenci petkrat (Ljubljana) ... Slovenci, DZS je realiziral izmenjave: s Slovaki petkrat (Bratislava), s Poljaki enkrat ... skupaj se je izmenjalo s Hrvati 26 akademikov s povprečnim študijskim bivanjem 9 mesecev v Ljubljani in 7 mesecev v Bratislavi."³⁴

V poročilih s kongresov Pax Romana pisci poudarjajo razvijajoči se duh slovanske in slovaško-slovenske vzajemnosti, ki ga vzpodbuja prav študentska organizacija Pax Romana. V tej smeri je prispevek o poteku XV. kongresa Pax Romana, ki je potekal od 28.7.–5.8.1936 v Salzburgu, Celovcu in na Dunaju. V njem je pisec strnil najprej duh slovanstva: "Že bežni opazovalec takoj opazi, da se Slovani takoj najdejo in se počasi izolirajo od drugih narodov ter se začnejo reševati svoje specifične probleme. Opazna je privlačnost med Slovaki in Slovenci, med Slovaki, Hrvati in Ukrajinci."³⁵ V Celovcu, starem slovenskem kulturnem središču, je bila opazna večja aktivnost Slovencev, ki jo je opazil tudi pisec omenjenega članka: "Koroški Slovenci so v svojem nekdanjem kulturnem domu priredili sprejem za Slovence iz Jugoslavije in Slovake. Na srečanju so nam pokazali slike Koroške in spregovorili o njeni preteklosti in sedanjosti. Srečanje je bilo tako skromno in plaho, da smo hoteli naslednji dan protestirati na kongresu zaradi slabega položaja koroških Slovencev."³⁶

V drugi polovici tridesetih let 20. stoletja so zanesljivi viri o slovaško-slovenskem akademskem sodelovanju objavljeni članki o poteku XVI. kongresa Pax Romana od 24.7.–2.8.1937 v Parizu in Bouffemontu in o poteku VII. kongresa *Slaviae Catholicae*, ki je bil od 19.–22.7.1937 v Ljubljani in na Bledu. Ljubljanski kongres je bil predpriprava za kongres v Franciji. Slovaška delegacija v sestavi Jozef Kirschbaum, Juraj Rajec, Silvo Mikuš, A. Králová, Ján Irmiler, Jozef Ambruš, T. Kadlic, J. Lužný in Karol Klinovský. Podrobno poročilo o ljubljanskem kongresu je v glasilu *Svorad* objavil Jozef Ambruš v članku *Pohľad na študentské hnutie v Slovinsku*.³⁷ V Parizu je bil izvoljen za podpredsednika organizacije Pax Romana Jozef Kirschbaum, kar lahko štejemo za velik uspeh slovanskega gibanja v tej organizaciji.³⁸

Ljubljanski kongres *Slaviae Catholicae* se je posvetil dvema glavnima temama: pregledu medsebojnih odnosov v preteklosti med slovanskimi narodi, pretresli so možnosti za razširitev sodelovanja in govorili o morebitnih ovirah, ki bi lahko onemogočale hitrejši razvoj sodelovanja. Druga tema je bila posvečena problemom mlade slovanske generacije v odnosu do komunizma in izseljeništvu.

Slovensko stran so na kongresu zastopali Viktor Korošec, Fran Stele, predsednik kongresa, ljubljanski škof Gregorij Rožman in podban Majcen.

Z referati so nastopili Fran Grivec: Slovanska ideja pri knezu Koclju in škofu Slomšku, Fran Stele, ki je v svojem referatu analiziral podobo dosedanjih političnih in drugih odnosov med Slovani. Omenim naj še referat Draga Oberžana iz Maribora, ki je predstavil problematiko slovanske katoliške emigracije. Oberžanov referat je s koreferatom dopolnil Karol

³³ *Rozvoj*, XIII, 1935, št. 1, 22.

³⁴ *Kultúra*, X, 1935, 276.

³⁵ *Nástup*, IV, 1936, št. 15 – 16, 159.

³⁶ *Ibidem*, 160.

³⁷ *Svoradov*, VII, 1937, 28.

³⁸ *Nástup*, V, 1937, št. 3, 188.

Klinovský o problemih slovaške emigracije. Jozef Ambruš se je v svojem referatu dotaknil problemom razraščajočega se komunizma.³⁹ Na kongresu so sprejeli sklep, da bo naslednji kongres na Ukrajini ali na Slovaškem.

Vneti zagovornik tesnejšega sodelovanja med slovanskimi narodi Karol Klinovský se je v člankih, ki jih je pisal za slovaška katoliška študentska glasila, zavzemal še za večje sodelovanje in enotnejše nastope pri temeljnih problemih študentskega katoliškega gibanja. "Mi Slovaki smo nekakšno središče vseh slovanskih narodov, zato ni čudno, da smo tudi po jezikovni strani tolmači in posredniki ter vezni člen med drugimi slovanskimi narodi."⁴⁰

Za zaključek naj navedem oris vrednotenja že omenjenih študentskih izmenjav in aktivnosti, ki ga predstavil Jozef Kosorin v dnevnem tisku in na radiu. "V letih 1931 – 1937 je v Bratislavi študiralo 8 Slovencev, 5 Poljakov in 1 Hrvat; v Pragi 2 Slovenci in 1 Poljak, v Ljubljani 8 Slovakov, 2 Čeha, in 2 Poljaka, v Krakovu in Varšavi skupno 7 Slovakov, 3 Slovenci, 2 Čeha in 1 Hrvat. Skupaj se je akademske izmenjave udeležilo 49 visokošolcev, pretežno študentov prava in filozofije."⁴¹

Pomen organizacije Pax Romana je v tem, da je oblikovala temelje za večjo izmenjavo slovaških in slovenskih katoliških študentov v 20. in 30. letih prejšnjega stoletja. Sodelovanje je prekinila druga svetovna vojna in obdobje po njej. Nova politična sistema v povojni Jugoslaviji in ČSR nista bila naklonjena tovrstnemu sodelovanju.

S u m m a r y

Pax Romana, an international Catholic student organization, had members from 23 European countries. Based on the current needs some of its members created another organization within the original one, naming it Slavia Catholicae. This organization, whose seat was in Bratislava, organized exchanges of students from different Slavic nations. Its yearly congresses dealt with current affairs, reacted against the subordinated situation of Slovenes and Slovaks within their respective multi-national countries, protested against the tyranny of Bolshevism, stimulated the study of Slavic languages, translation of literature, etc. Slavia Catholicae had its own bulletins which published articles on the Pax Romana activities, student exchanges, views on other Slavic nations, etc. At the beginning of WWII the movement died out, and due to the Marxist-Leninistic orientation of these countries it was not possible to restore it. Many active members of the Pax Romana movement had been exiled or put to jail, which interrupted cultural contacts between Slovenes and Slovaks for a considerable period of time.

³⁹ Svoradov, VII, 1937, štev. 3, 27.

⁴⁰ Svoradov, VII, štev. 3, 27.

⁴¹ Kororin, Jozef: Slovanský aktivizmus mladých. V: Pero, VI, 1938, štev. 7 – 8, 14.